

Életre kel a Biblia kora: mit rejtenek a Holt-tengeri tekercsek?

Miről szólnak a Holt-tengeri tekercsek, kik a szerzői, és milyen hatása volt az írásoknak a teológiára? Dávid Nóra, a Szegedi Tudományegyetem Ókortörténeti Tanszékének adjunktusa megosztja veletek a titkokat.

Szöveg: Galambos Ádám, Evangélikus.hu

2018. március 05.

1947-ben egy beduin kecskepásztor különleges tekercseket és agyagtárgyakat talált egy barlangban, melyek nagy hatással lettek a Biblia koráról szóló régészetre. A mára előkerült több mint kilencszáz tekercset viasszal légmentesen lezárt, hosszúkás agyagkorsók őrizték, így maradhatott fenn több ezer éven keresztül. Dávid Nóra vallás- és ókortörténész, a Szegedi Tudományegyetem adjunktusával a kumrani tekercsek jelentőségéről, az iratok kutatásáról és a régészeti feltárásról beszélgetett az Evangélikus.hu.

Hirdetés

„A Holt-tenger nyugati partjához közel, Jerikótól mintegy tizenöt kilométerrel délre fekszenek a Khirbet Kumran (Qumran) néven ismert település romjai. A forró és terméketlen Júdeai-sivatag peremén, a föld egyik legmélyebb pontján található hely ma élettelen, néma és kietlen vidék, amelynek csendjét csak az időről időre ideérkező turistabuszok utasainak lármája veri fel. Évszázadokkal ezelőtt egy napon erről a helyről indultak el sietve egy ősi zsidó közösség tagjai, akiknek itt volt a központjuk, és a környező sziklákat megmászva, az ott lévő tizenegy barlangban rejtették el a számukra oly értékes tekercseket. A tekercsekért azonban senki nem jött vissza, így az elkövetkező közel két évezred folyamán elfeledve porosodtak a qumrani barlangokban” – olvasható Vermes Géza 1994-ben írt, A qumrani közösség és a holt-tengeri tekercsek története című, meghatározó könyvében.

Dávid Nóra segítségével utánajárt a szerző, hogy hol tart most a kutatás. Mint mondja, „hetven esztendő telt el a Holt-tengeri tekercsek legendás felfedezése óta. Ez a kerek évforduló alkalmat ad a számvetésre, revízióra.” A visszatekintés fontosságát támasztja alá az is, hogy az elmúlt évtizedekben jelentős változás állt be a tudományterület vizsgálati módszereiben és eszközeiben egyaránt. A technikai fejlődés nem csak a tekercsek és a barlangok közelében fekvő telep tudományos vizsgálatát segíti elő, hanem hozzájárul az így feltárt eredményeknek a kezdetinél jóval szélesebb kutatói és laikus érdeklődői körben való megismertetéséhez is. Mindez nagy lökést adott a kutatói hálózat fejlődésének is, a kezdeti pár fős, zárt csoportok helyett szerte a világon számos kutatócsoport, intézet, folyóirat, könyvsorozat és tudományos társaság foglalkozik mind a tekercsek, mind a Khirbet Qumran-i telep tanulmányozásával.

Dr. Dávid Nóra

Ókor- és vallástörténész, PhD-t szerzett 2009-ben a qumrani közösség halottkultuszáról. 2009-től 2016-ig a Pécsi Egyetemen volt tanársegéd, 2018-tól egyetemi adjunktus a Szegedi Tudományegyetem Ókortörténeti Tanszékén. Piliscsabán él, három gyermek édesanyja.

A tekercsek jelentősége

A Qumrani tekercsek a legkorábbi bibliai kéziratok. Ezek az iratok egy külső forrásokból is ismert, zsidóságon belüli csoport létezéséről tanúskodnak. A tekercsek által megismerhetjük a csoport életmódját, teológiáját és világképét. Dávid Nóra elmondja: „A Héber Biblia könyvei mellett a második szentély korában (Kr. e. 6. – Kr. u. 1. sz.) keletkezett szövegek is előkerültek (pl. Jubileumok könyve, Henok könyve). Továbbá olyan iratok, amelyeket a telepen élő közösség saját iratainak tekintenek”.

Kik a szerzők?

Dávid Nóra kifejti: „A tudomány mai állása szerint a szövegeket a Josephus Flavius és Philón által is említett esszénusok írták, akik Khirbet Qumranban éltek a második szentély korában, elhatárolódva a „mainstream” judaizmustól, a jeruzsálemi szentélytől és papságtól. A tekercseket ők helyezték el a telep melletti barlangokban, majd amikor a telep a római hódítás sodrában (a zsidó háború végén) elnéptelenedett, azok ott maradtak.” Az ókortörténész arról is beszámol, hogy a qumrani szövegek magyar nyelven, kommentárokkal ellátva is olvashatók Fröhlich Ida professzor fordításában. A szövegek teljes angol fordítása elektronikusan is elérhető, a bibliai kéziratok átfogó kiadása Biblia Qumranica névvel folyamatban van.

A tekercsek hatása a teológiára

Segítenek megismerni az Ószövetség egyik legkorábbi szövegvariánsait. A kéziratok nagyon sokat adnak a szövegkritikával foglalkozó kutatóknak. Segítenek megismerni a második szentély korának történetét, társadalmát, eszmerendszerét. Nagyon fontosak a tekercsek az úgynevezett apokrif/deuterokanonikus/pszeudoepigráf könyvek kutatása szempontból is. Innen nyerünk például bizonyítékot Tóbit könyvének héber eredetijére. További különlegesség, hogy olyan szövegvariáns is előkerült, melyet akár Jézus is ismerhetett” – tudjuk meg Dávid Nórától.

A közel ezer tekercs tartalma

„Nagyon sokrétű irodalom, egy csoport mindennapjai, teológiája, vilásképe tárul elénk” – emeli ki Dávid Nóra a tekercsekkel kapcsolatban. A Qumrani tekercseket különböző csoportokba sorolják. A Szegedi Tudományegyetem adjunktusától megtudjuk, hogy a kezdeti, első kiadások utáni kategorizálás három csoportba rendezte az írásokat: bibliai szövegek (kivéve Eszter és Nehémiást), apokrif iratok (korábban nem ismertek is) és a közösség saját iratai („szektás” irodalom). A vallástörténész érdeklődésünkre elmondja: „Az utolsó kategória határait sok szöveg »átlépi«, a bibliai korpusz nem volt még lezárt egység abban a korban, így nem is lehet akként kezelni, a korábban nem ismert apokrif iratok egy része jó eséllyel szektáriánus is lehet.”

Dávid Nórától megtudjuk, hogy a tudomány mai állása szerint a szövegeket hét csoportba lehet sorolni: bibliai és apokrif szövegek; jogi szövegek; szabályzatok; magyarázatok és kommentárok; naptárak; liturgikus szövegek, imák, áldások, himnuszok; bölcsességirodalom és eszkatologikus szövegek.

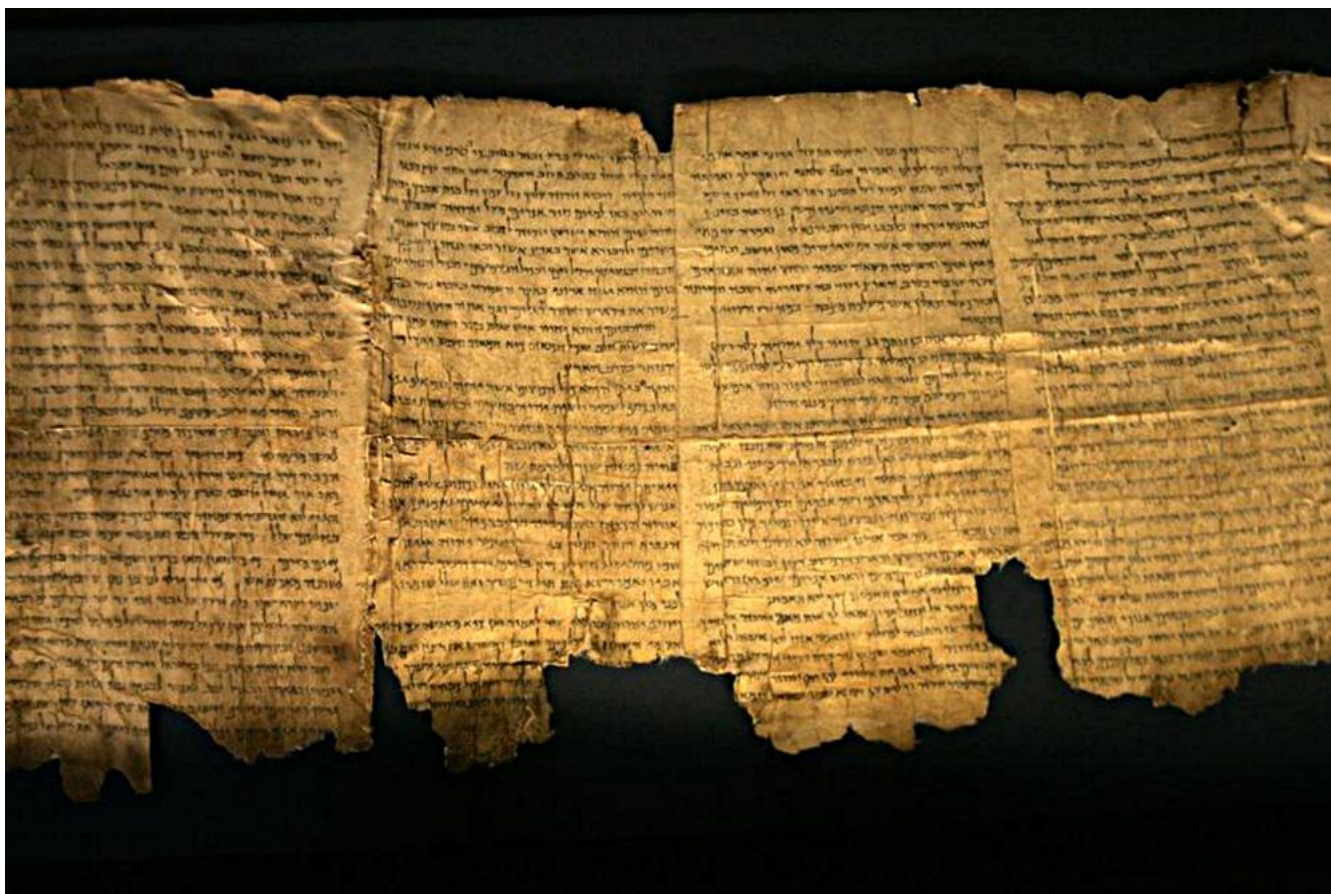
A régészeti munka bemutatása

„Qumran régészeti kutatásának egyik alapproblémáját az adja, hogy nagyon nagy feldolgozatlan anyag létezik, ebből azonban csak kevés áll a kutatók és a nyilvánosság rendelkezésére. Emiatt sokan a rendelkezésre álló, feldolgozott anyag alapján valósággal tüntetnek fel részeredményeket, sőt azokból messzemenő következtetéseket vonnak le. Amint azt láthattuk, a média persze nyitott minden újdonságra, a Qumran szó 70 évvel az első tekercsek felfedezése után is azonnal magára vonja a figyelmet. Így lehet az, hogy bár a régészet szempontjából az elmúlt évtizedekben igazán áttörő jelentőségű felfedezés nem történt, és tulajdonképpen a mai napig de Vaux és Harding első megállapításait fogadja el a tudományos közvélemény, mégis máig szenzációként forog Qumran neve a sajtóban” – tudjuk meg Dávid Nórától.

A régészeti kutatást alapvetően az a kérdés foglalkoztatja, hogy volt-e kapcsolat a telepen élők és a tekercseket a barlangokban elhelyező emberek között, vajon ők tényleg az esszénusok voltak-e? A kutatás így e hármass kapcsolati relációban nyugszik: tekercsek–telep–esszénusok. Dávid Nóra elmondja: „A Qumrannal foglalkozó régészeti kutatások is e hármass materiális lenyomatát vizsgálják: a barlangok és az ott talált leletek – a telep – és a temető kapcsolatát. A telep és a tekercsek közti kapcsolatra a kerámiaanyag vizsgálata adhat választ, míg a tekercsek és bármilyen csoport/közösség/szekta kapcsolatára (vagy egyáltalán kilétére) a szövegek vizsgálata mellett a régészet oldaláról a barlangok és a temető és leletanyaga (főként a kerámia) lehet segítségünkre.”

Hol tart most a feltárás?

A feltárások eddig tizenegy barlangról adtak hírt, de nemrég nagy bejelentés történt: megtalálták a tizenkettedik barlangot is. „2017 februárjában jelentette be a Héber Egyetem, hogy dr. Oren Gutfeld vezetésével újabb barlangot fedeztek fel, ahol minden bizonnyal tekercseket rejtettek el annak idején. A barlangban számos olyan tárgyat találtak (agyagedények, tekercsek átkötésére való bőrszíjak, a tekercsek becsavarásához használt textilmaradványok), amelyek egyértelműen arra utalnak, hogy ebben a barlangban is tekercseket tároltak, minden jel szerint azonban kifosztották. Egy olyan tekercset is találtak, amelyet írásra készítettek elő. Szöveg azonban sajnos nem volt rajta. A barlangban az 1950-es évekből származó eszközöket (pl. egy csákányt) is találtak, mely szintén a kifosztás elméletét támasztja alá” – mondja a felfedezésről Dávid Nóra.

Milyen többletinformációkhoz juthatnak a mai kor kutatói a hetven évvel korábban dolgozó kollégáikhoz képest?

A technika fejlődése a kutatás új lehetőségeit is megnyitotta. „A szövegek elolvasásában, különösen a rossz állapotú, nehezen kiterkerthető tekercsek esetében nagy előrelépés volt egy számítógépes program alkalmazása (a Kentucky Egyetemen fejlesztették ki), mely egy mikro-CT-felvétel alapján a 3D-s, erősen roncsolt, kiterkerhetetlen tekercset 2D-s lapként, írott szöveggé állította helyre, ezáltal rekonstruálták annak szövegét a tekercs belsejében lévő részekkel együtt. A régészetben fontos információval szolgálnak a C14-es datálás eredményei, a DNS-vizsgálatok és a kerámialeletek vizsgálatában a neutronaktivációs analízis az egyes leletek, töredékek kémiai összetételének megállapítására. Ez különösen fontos annak vizsgálatában, hogy kapcsolatot találjanak a tekercseket rejtő agyagedények és a Khirbet Qumrani telep között” – mondja a kutatással kapcsolatban Dávid Nóra. Az ókortörténésztől azt is megtudjuk, hogy a telephez kapcsolódó temetőben 2016-ban végeztek legutóbb ásásokat, ekkor harminc sírt tártak fel. A csontok C14-es módszerrel, morfológiai és patológiai vizsgálatokkal történt elemzése arra vezette a kutatókat, hogy hangsúlyozzák a qumrani társadalom egyedi voltát, és alátámasztják a korábbi kutatási eredményeket. A szövegek publikálása rohamosan felgyorsult a digitális technológia fejlődésével, jóval szélesebb kör számára váltak/nak elérhetővé, kutathatóvá.

A nemrég megfejtett naptár jelentősége

2018. január 23-án jelent meg a The Times hasábjain egy cikk, mely arról számol be, hogy a Haifai Egyetem kutatói több mint hatvan szövegtöredéket azonosítottak egy tekercs részeként. Ezeket összeállították és lefordították. „A csoport mindennapjairól kapunk információkat e kriptográfiával (titkosírással) írt forrásból, az általuk használt naptárról, az éves ünnepnapokról. A legutóbb közölt tekercsen olvasható naptár egy 364 napos évet ír le. Ez a naptár tökéletes lehetett a használói szemében (a számmisszika szerint is, mivel négyvel és héttel is osztható a napjai száma), hiszen ebben a rendszerben az egyes ünnepek mindig ugyanarra a napra esnek (míg a zsidóság által máig is használt holdnaptár esetében szükség volt és van az emberi jelenlétre is, például az új hónap kihirdetésében, az ünnepek pontos idejének megállapításában, mely az ókorban korántsem bizonyult tévedhetetlennek). Sokkal állandóbb rendet eredményez ennek a használata, mint a többi ismert naptáré. Ez különösen fontos lehetett a precizitásáról és a szentség iránti tiszteletéről ismert csoportnak. A felfedezés szenzációs voltát azonban árnyalja, hogy a 364 napos naptárat évtizedek óta ismerjük a Jubileumok könyvéből és Henok (Énok) könyvéből – Qumranban a Templomtekercs, a 4QMMT és más művek is tartalmazzák vagy említik” – ismerteti Dávid Nóra.

Miért írtak egyes szövegeket titkosírással?

Az ókortörténész elmondja, hogy a Qumranban előkerült szövegek többsége héber nyelven íródott, de számos arámi és kevés görög nyelvű szöveg is előkerült. A tekercsek között találtak azonban olyanokat is, melyek titkosírással készültek. Ezzel kapcsolatban Dávid Nóra kifejti nekünk: „A különböző titkosírások használata nem ritka az ókorban, gyakran alkalmazták a vezetők, még akkor is, ha olyan dologról írtak, mely mások számára is ismert volt. Céljuk többnyire az volt, hogy ezzel is státuszukat hangsúlyozzák, kítűnjenek az átlagból. A szöveg szerzőjének a titkosírás használatával az lehetett a célja, hogy megmutassa, hogy a többséggel szemben ő ismeri a titkosírás kódrendszerét.”

via Evangélikus.hu

Tetszik 16

Megosztás

KÖVESS MINKET: